

Foto Lenka Skoupá

Školní Zahrada

Časopis je možno odebírat elektronicky prostřednictvím: www.skolni-zahrada.cz

EDUARD Z DĚTSKÉ FARMY

RYBIČKA – V ZAHRADĚ ZA ZAHRAĐOU

KRTEK – POMOCNÍK, NEBO POHROMA?

KRÁLÍK PRO ROZVOJ KOMPETENCÍ

NA VEVERKU S MOBILEM

ČASOPIS

PRO ZAHRADNÍ PEDAGOGIKU

ČÍSLO 3 / 2020

Savci

Když se řekne „zvíře“, většina lidí si zřejmě představí... no nějakého toho živého plyšáka. Čili savce. A nejspíš se dostaví pozitivní emoce. Jenže divocí drobní savci na zahradě většinou žijí vskrytu. Často se o jejich přítomnosti dozvíme jen z pobytových znamení, třeba stop, trusu... Koho by nenadchnul ježek, který se za tmy prozradí hlučným prodíráním skrze křoví a listí, když je navíc ochoten konzumovat i protivné slimáky! Tenhle maskot přírodních zahrad je chráněný a má rád prostředí bez jedů a trochu „nepořádku“ na zahradě – listí, křoví, houští. Chráněné jsou i veverky, roztomilá zvířátka, kterým se ovšem přičítá i nějaké to vyplnění ptačích hnízd; informace se trochu rozcházejí... Krtina uprostřed trávníku nebo záhonu, na který jsme pyšní, sice asi našťve, ale díky Zdeňku Milerovi to stejně u Čechů Krteček má dost dobré. Krtci sice nejsou slepí, jak se traduje, ale drobnýma očkami schovanými v srsti vnímají spíš jen světlo, zato se v temném podzemí skvěle orientují čichem a sluchem a velmi dobře vnímají už zdálky otřesy, třeba lidských kroků. Tak si toho važte, pokud nějakého uvidíte. Jakožto masožravec hledá larvy, žížaly, slimáky a spol., neokusuje tedy kořínky „našich“ rostlin. To hryzec zase

ano. Jeho pobyt opravdu v pěstitelích libé pocity neprobudí, a navíc je těžké ho ze zahrady vypudit. Jedy na to určitě volit nebudeme, a tak nezbyvá než čestná individuální obrana třeba pomocí pastí. A pokud hryzce nebo hraboše nezvládne naše spřízněná kočka, můžeme zkusit „pozvat“ na zahradu lasičku. Nejmenší evropská šelmička je velký lovec myši a v blízkosti lidí žije dost ráda, dokáže i „norovat“ a bydlí třeba právě v myších dírách nebo v hromadě kamení. Pravda, někdy vybere ptačí hnízdo nebo kurník, pokud si své slepičky pořádně nezabezpečíme nebo nemáme ostrého kohouta. Nadšení nejspíš budeme při prvním objevu drobných pištících plšíků v koruně stromu, i když se s nimi budeme dělit o ořechy a oříšky, případně o podkroví. Větší plši si v prvé řadě pochutnají na hmyzu, slimácích, ale i myších mláďatech, a nezastaví se ani před okusováním „našich“ potravin. A taky se může objevit rejsek, věčně hladový malý lovec, který spořádá za den tolik hmyzu, žížal a jiných půdních živočichů, kolik sám váží. Za soumraku opanují vzduch nad mnohou zahradou létající savci. Netopýři nám uleví od obtížných komárů a dalšího hmyzu, i když mají momentálně pochroumanou pověst kvůli přenášení virů. A tak na ně prostě nebudeme sahat holýma rukama, a kdyby nás poctili pobyt v kůlně, poradíme se s ochranáři. Všichni netopýři v Česku jsou

chráněni zákonem. Zkrátka, i když to tak nevypadá, je velmi pravděpodobné, že i vaši školní zahradu nějaký ti savci obývají. Můžete je zkusit objevovat. Anebo si pořídit třeba živou sekačku trávy v podobě králíka, kozy či ovce...

*Hanka Kolářová,
s využitím příručky zahradního vědění Moje přírodní
zahrada (www.prirodnizahrada.eu) a dalších zdrojů*

Záchrana živočišných druhů neprobíhá pouze v rezervacích, ale i v našem bezprostředním okolí. Zahrada může být nejen místem pro náš odpočinek, vzdělávání, ale zároveň i životní prostor pro zvířata.

[Zdroj: Safari za domem, upraveno]

Eduard z Dětské farmy

Autor Lovců mamutů Eduard Štorch proslul hlavně jako spisovatel, byl ovšem také archeolog a skaut s přezdívkou Sachem. Především ale byl učitel a významná osobnost českého reformního pedagogického hnutí 20. let 20. století. Učitelství vystudoval a zároveň se celý svůj profesní život ubíral neprošlapanými cestami. Zkušenosti sbíral na Mostecku při práci s těžce sociálně zanedbanou mládeží. Pak získal místo v Praze, kde strávil zbytek života, kromě dvouletého pobytu na Slovensku v Bratislavě. Celou dobu učil a o svém poslání přemýšlel, vyhledával alternativní pedagogické zkušenosti na mezinárodní úrovni. Veškeré své síly včetně volného času věnoval mládeži, což vedlo až k duševnímu vyčerpání a nutnosti změnit způsob života, takže se „rekreoval“ psaním, které ovšem mělo vliv snad ještě širší, a pokračoval v něm i po svém penzionování. Výsledkem jsou desítky působivých beletristických příběhů z dávných dob v rozsahu od povídky až po román. Po Eduardově

boku stála a přímo se účastnila mnohých aktivit jeho výjimečná žena Božena. Vnímala, co děti potřebují a kdy jsou spokojené. I rodiče měli ke Štorchovi důvěru a nebáli se mu děti svěřit. Pro své otevřené, kritické a moderní pedagogické názory ale byl trnem v oku úřadům.

V roce 1926 se Eduardu Štorchovi díky neúnavnému úsilí podařilo realizovat svůj sen o „škole v přírodě“. Oficiálně vznikla Dětská farma na Libeňském ostrově v Praze, které obětoval i svou archeologickou sbírku – protože nenašel sponzory, prodal ji Národnímu muzeu. Dětskou základnu v duchu skautingu od počátku budoval přímo se svými žáky ze školy v Jindřichské ulici: budou na nářadí, budovu s kanceláří a velkou verandou pro výuku celé třídy v případě nepohody. Jinak se učilo venku. Měl ověřeno, že děti musí nejprve nechat v podnětném přírodním prostředí vyrádit, než bude možné a přirozené začít vést skupinu ke kázi a odpovědnosti; žáci pak sami přicházeli na to, že vzájemnou spolupráci více zmůžou a budou se mít lépe. Učilo se venku, upřednostňovalo se učení projektové před striktním časovým rozvrhem předmětů. Čerstvý vzduch, pohyb, koupání ve Vltavě, jídlo zdravé i z dnešního hlediska, děti si částečně samy vařily ze surovin z farmy. Zážitky osobního úspěchu i praktických výsledků týmové spolupráce. Kladl se důraz i na dostatek spánku...

Děti si dělaly z pobytu na farmě záznamy. Co se naučil třeba „průkopník“ zahradničení na farmě? Chlapec musel nejprve požádat Štorchu o pozemek, pak pro svůj plán získat na pomoc s obděláváním několik dalších chlapců (občanská nauka), vyměřit záhony (matematika a zeměpis), sít a sázet (přírodopis), starat se o záhony (občanská nauka) a nakonec o svém úspěchu napsal slohovou práci (český jazyk), mohl ji ilustrovat (výtvarka) a argumentovat pro svůj pohled ostatním...

Štorch na Dětskou farmu zval i rodiče a veřejnost, především pak odborníky a kolegy, aby se s tímto přístupem seznámili. Činnost Dětské farmy skončila v roce 1934 kvůli jiným státním záměrům s pozemky na Libeňském ostrově.

Své zkušenosti s Dětskou farmou Eduard Štorch shrnul ve stejnojmenné knížce. Péči studentů Oty Svátka a Daniela Pražáka a Gymnázia Přírodní škola v Praze je přístupná všem na: <http://www.archiv.prirodniskola.cz/knihy-publikace/detska-farma.html>. Nabízí pozoruhodnou inspiraci i pro současnou zahradní pedagogiku. ●

S využitím bakalářské práce Jiřího Štolla a Wikipedie (kvá)

Foto: Wikimedia, Jirka23

Cicavce v školské záhradě

Správná záhrada by mala byť pestrá a plná života. Mali by sme v nej nájsť nielen množstvo rôznych záhradných prvkov, ale aj širokú škálu rastlín a rozličných prostredí. Tieto všetky potom do záhrady priťahujú rozličné živočíchy od hmyzu cez vtáky, plazy, obojživelníky až po cicavce.

Cicavce, ktoré môžete v záhrade nájsť, patria väčšinou medzi nočné živočíchy, takže niekedy o nich ani neviete. Medzi častých návštevníkov a obyvateľov záhrad patria ježkovia, netopiere, kuny, plchy, veveričky, krtekovia či lasice. Vyskytujú sa aj hlodavce, ako sú potkany či myši, napríklad ak hádžete do kompostu veci, ktoré tam nepatria, alebo ak chováte sliepky. Vtedy k vám môže zavítať aj líška.

Ježkovia, netopiere či dokonca krty

môžu byť v záhrade užitočné, preto, ak ich chcete prilákať a udržať si ich tam, pripravte pre ne vhodné úkryty a vodu.

Ježko potrebuje kôpku konárov, listov a kameňov, ale dokáže využiť aj kompost či husté polievavé kry. Pribytok mu môžete vyrobiť aj z europaliet alebo kúpiť už hotový. Dbajte však na jeho správne umiestnenie v pokojnej časti záhrady. Ježko sa vám odmení tým, že denne dokáže skonzumovať až 200 g hmyzu, húseníc, lariev, chrobákov, slimákov, myši a dokonca aj hadov.

Ak chceme prilákať netopiere, treba im zostrojiť alebo kúpiť špeciálne búdky a rozvešať ich po záhrade. Treba ich dať do dostatočnej výšky – aspoň 3 metre – a zavesiť ju na také miesto, ktoré má okolo seba voľný priestor, aby sa im dobre prilietalo a krúžilo okolo. Ak vešiate búdku na strom, je dobré vybrať taký, ktorého prvé konáre začínajú až nad búdkou. Netopiere majú radi teplo, preto vyberte miesto, kam aspoň niekoľko hodín denne svieti slnko, ideálne podvečerné. Pozor však na čierne búdky, v ktorých hrozí prehriatie. Netopiere sa vám odvdčia lovom komárov a ďalšieho hmyzu. Jedna malá večernica ich za noc zje aj 3000 kusov.

Nedoceneným pomocníkom je aj krtek. Hoci v záhrade vytvára nevzhľadné kopčeky hlíny, je to

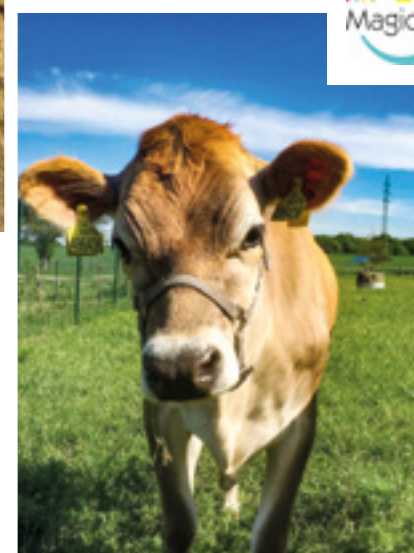

cenný lovec. Žerie červy, pandravy, slimáky, medvedíky a zároveň prevzdušňuje pôdu. Pritom zje viac, ako sám váži, a vaša zelenina ho nezaujíma. Pôda, ktorú vytlačí von do tvaru krtinca, je veľmi kvalitná a ideálna na sadenie. Zozbierajte si ju a použite na sadenice či na prisypanie k rastlinám.

Všetky zo spomínaných živočíchov môžete využiť na projekty pre žiakov – môžu skúmať hlinu, ktorú krtko vytlačí, koľko z vyvesených búdok netopiere obsadia a koľko nie a prečo, môžu vybudovať ježkovník s pozorovacou odnímateľnou stenou a sledovať ježka a podobne.

Samozrejmosťou je, že v takejto záhrade nepoužívame chémiu, ale spoliehame sa na prirodzené biologické metódy ochrany. Ak totiž hmyz a „škodcov“ vyhubíme chémiou, nebudú mať ježkovia, netopiere ani krty čo žrať a zo záhrady sa odsťahujú. Rovnako treba zabudnúť na lepové pásy na stromy, na ktoré sa môžu netopiere ale aj vtáky prilepiť a zahynúť. Školská záhrada vám môže slúžiť ako laboratórium na skúmanie toho, ktoré prírodné spôsoby ochrany u vás fungujú. Držíme palce a prajeme veľa zábavy. ●

Petra Ježeková, CEEV Živica
Foto: Pixabay

INSPIRACE

Školní farma na kouzelném návrší

„Ahoj holkyiiii!“ volám zvesela na Violku s Vanilkou, mé dvě kamarádky na farmě Základní školy Magic Hill v Otčicích.

Přibližně 400 kilo živé váhy na osmi nohách se radostně dává do pohybu mým směrem, elegantně brzdí u ohradníku a nechává si drbat nos, zatímco ocasem zuřivě odhání dotěrné mouchy. Ano, mé kamarádky jsou krásy. Máme je vždy na sezónu zapůjčené z blízké farmy a minimlékárny v Tehově. Jsou nejen krásné a přátelské, ale také neskonalé výkonné coby sekačky naší pastviny a zdroj cenného hnojiva pro zeleninové záhony, stromy a keře na farmě. A když přijdou mláďata lidských savců, tedy děti ze školky a školy, vidí na vlastní oči nejen to, že kráva není fialová, ale že je to stejně citlivý, učenlivý a hravý savec, jako jsou ony samy.

Kozlíci Popcorn a Čertík (jména všem zvířatům na farmě daly děti samy) se poctivě na pastvině vyhýbají kopřivám a šťovíku a dokazují tak, že přirovnání „mlsný jako koza“ se zakládá na pravdě. Naopak, beránci Pat a Mat spásají téměř všechno a cinkají u toho zvonečky. A my pak jednou

za čas shrabeme na lopatu všechno to „černé zlato“, co z nich padá a pohnojíme tím záhony, na kterých se děti ze školy učí nejen pěstovat všechno možné, ale především mít úctu k půdě a přírodě vůbec.

Mezi savce patří zcela jistě i kočičí tulačka Mikeška. Prohání hraboše polního, který nám vrtá tunely v bramborách a ohryzává mrkve. A malého zajíce, co nám chodí na salát, honím já. Hejno slepic s kohoutem a ani párek indických kachen se mezi savce nepočítá, ale máme je stejně rádi. Však nám moc pomáhají hubit různé škodící červíky a slimáky. Tím výčet savců i nesavců žijících na naší školní farmě končí, ale je toho u nás k vidění mnohem více.

Farma je vlastně taková jedna velká venkovní učebna. Přijďte se k nám podívat! Naše školní farma je otevřená všem a učit se venku lze cokoliv. Více informací najdete na: www.magic-hill.cz/ školní farma. ●

Markéta Strouhalová,
koordinátorka a lektorka výukových programů
Foto: Markéta Strouhalová

Rybička – tajný svět v zahradě za zahradou

Hlavní myšlenkou pro úpravu zahrady Přírodovědné školky Rybička bylo „vytvoření tajné zahrady za zdí Botanické zahrady v Praze Na Slupi – malého, uzavřeného světa pro rozvoj dětské fantazie i divoké hry...“

Autorkou pojetí i projektu zahrady přírodovědně zaměřené školky Rybička, patřící Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy, je zahr. arch. Zuzana Štemberová.

Zahrada sestává ze dvou částí. První byla ve své současné podobě založena ve školním roce 2012/13. Dodatečně školka ještě získala v roce 2015 pozemek s terénním svahem, vzniklý rekultivací plochy nevyužívané botanickou zahradou. Zahrada je z hlediska polohy „součástí“ areálu Botanické zahrady Na Slupi, patřící rovněž PŘF UK. Celková rozloha zahrady je nevelká, kolem 500 m², přesto nabízí dětem spous-

tu podnětů a možností aktivit.

Kvetoucí zákoutí schovává malé herní prostory v přední části školkové zahrady – houpačky, klouzačku, pískoviště a vodní hřiště, v rohu zahrady je tajemný kout pod jabloní, ze kterého lze přes barevná skla pozorovat dění okolo a který se občas přidáním látkových dekorací mění na teepee či jinou skrýš. V zahradě bydlí králíci, ve voliérě zakrslé slepičky, na trávě je během teplé části roku umístěn výběh pro morčata, která jsou chována v zookoutku přírodovědně zaměřené školky spolu s agamami, gekončiky, křečičky, osmáky degu, oblovkami, pakobylkami a akvarijními rybami. Kromě králíků na zahradě máme i pergolu s posezením pro dospělé či třídu dětí, záhonky na pěstování zeleniny s dětmi, bylinky a úrodné ovocné bobulovité keře (rybíz, maliny, ostružiny, aronie...). Druhy ještě doplňujeme květináči s různými

odrůdami rajčat, paprik či keřkem brambor. Pod pergolou mají budku/krmítko zpěvní ptáci. Pergolu i vstup do domu obrostají pnoucí rostliny (vinná réva a akébie). Větší stromy kromě třešně ve středu zahrady se sem nevejdou, clonu tvoří především menší stromy (okrasná jablona, muchovník) a keře.

V zadní zahradě – ve svahu pod vzrostlými (a zákonem chráněnými) tmavými tis – lze šplhat po lanech, skrýt se ve velkém horním či dolním hnízdě, hrát na dřevěný xylofon. Mezi keři se skrývají velké dřevěné houby, v hnízdě jsou zase sochařsky ztvárněná vajíčka.

Zahrada je založena v souladu s potřebami přírodovědné školky – školka je určena pro děti zaměstnanců a studentů PŘF UK. Děti jsou abnormálně zvědavé, mnohé vykazují známky nadání a školka jim – rovněž prostřednictvím pobytu venku – poskytuje dostatek podnětů. Zahradu

mohou využívat nejen děti ze školky, ale i veřejnost díky programu přírodovědně orientovaných dětských kroužků či během léta v rámci několika turnusů letní školky. Zahrada pomáhá rozvíjet přirozený přístup ke světu, spolupráci mezi dětmi, radost ze společné práce a volný pohyb, jak jen malá rozloha zahrady umožňuje.

Zahrada je od roku 2016 certifikovanou Ukázkovou přírodní zahradou, je plně ekologická.

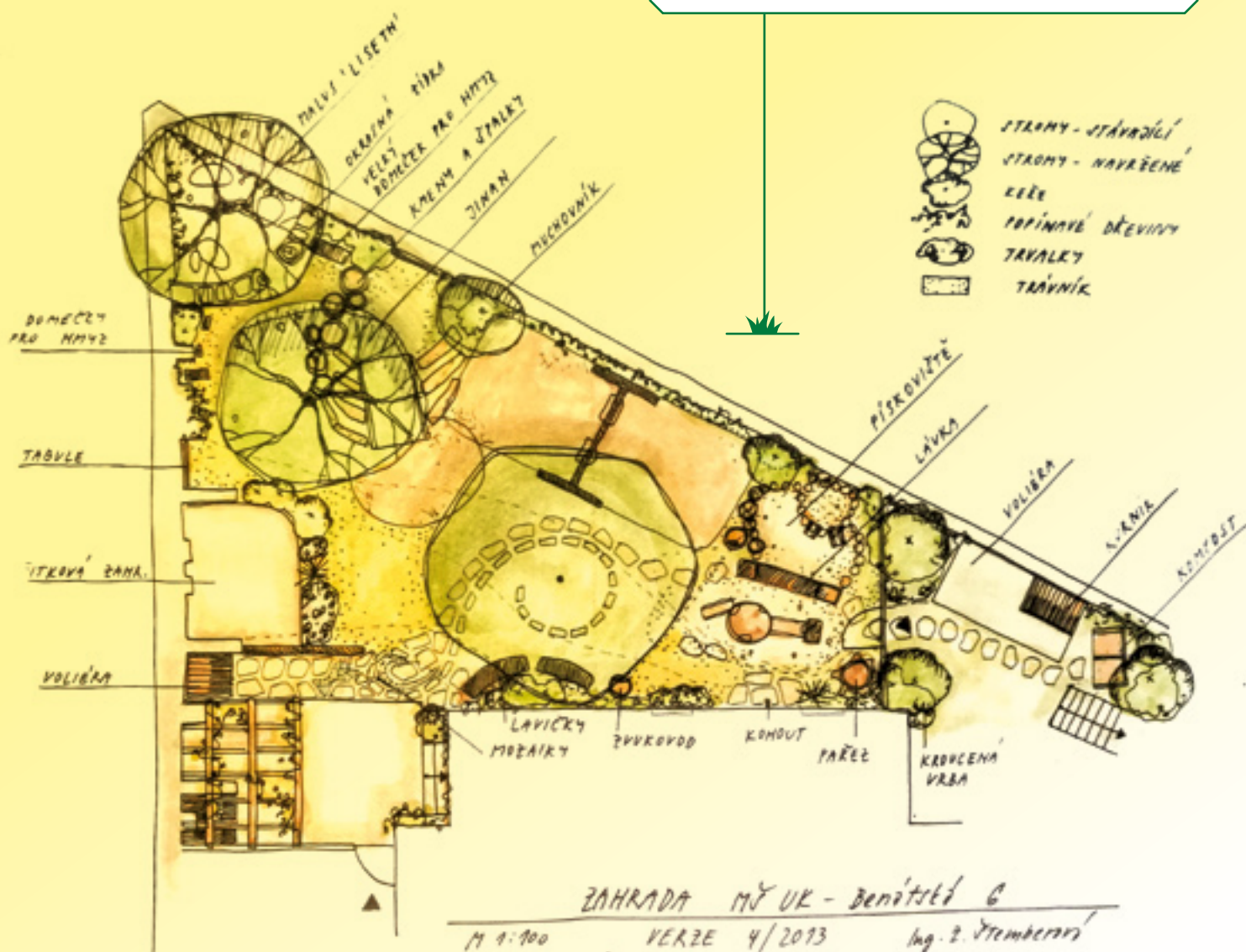
Přírodní zahradu realizoval zahradník Milan Bruchter, pergolu navrhl Filip Hozman, atypické prvky Dřevoslav a truhlářské prvky Martin Štros.

*Petra Černá, ředitelka
Přírodovědné školky Rybička
Foto: archiv MŠ Rybička a Petra Černá*

Na skice od paní architektky Zuzany Štemberové je přední část zahrady Přírodovědné školky Rybička. Ze zadní části, kde jsou například lanové prolézačky, je na skice vidět voliéra pro slepice. Na zahradě najdete například kompostér, barel na dešťovou vodu, z něhož si děti samy nabírají a zalévají, domek pro hmyz a výběh pro morčata. Trvale tu žijí tu slepičky a králíci.

Posuvné ohrádky pro králíky

Jsou praktické zpravidla na menších pozemcích, kde jejich přesouváním nahradíte pracné sekání trávníku.

Počítejte ale s tím, že králíci trávník také „pohnojí“. Pokud si ohrádku budete vyrábět sami, dbejte na následující pravidla:

- > Její velikost volte podle velikosti těla králíka čili podle velikosti plemene, které jste si k chovu vybrali. Přihlížejte také k tomu, jestli má ohrádka sloužit jednomu králíkovi nebo například samici s mláďaty.
- > Podle velikosti plemene volte i výšku ohrádky, aby vám králíci nevyskakovali ven.
- > Pokud bude ohrádka vcelku, vyrobte ji v takové velikosti, kterou jste schopni přemístit.
- > Je praktické, jestliže je ohrádka rozložitelná do několika dílů (jednotlivé stěny + domeček či stříška chránící proti slunci a dešti). Velmi se osvědčují bodce, které jsou součástí spodní hrany jednotlivých stěn ohrádky. Umožňují pevně zabodnutí stěn do země. Pomohou vám v případě, kdy ohrádku umísťujete na ne nejrovnější terén, a navíc je díky nim ohrádka stabilnější. Dbejte ale na to, aby mezi spodní hranou stěny a zemí nezůstávala mezera, jíž se mohou králíci protáhnout ven.
- > Bezpečné je, když má ohrádka také pletivový strop. Chráníte jím králíky před predátory. Mohou to být kuny, pes, kočka (dokáže zabít mláďata), někdy i draví ptáci.
- > Před sluncem a deštěm ochrání králíky stříška nebo domeček s větším přesahem střechy, pod níž postavíte misku s krmivem, aby do ní nepršelo.
- > V letních vedrech je vhodné umísťovat ohrádku pod stromy, aby byli králíci alespoň částečně ve stínu – dbejte na welfare (životní pohodu) zvířat.
- > Neumísťujte ohrádku do míst, kam nevidíte, nebo ji v tom případě častěji kontrolujte. Jestliže zůstane delší dobu na jednom místě, mohou se králíci podhrabat a utéct. ●

Dana Kellnerová, Lipka, pracoviště Rozmarýnek
Tipy [nejen] k chovu králíků
najdete v Bedrníku 2020/3 v rubrice Nabídka.
Foto: archiv autorky

Pokud si netroufáte
vyrobit ohrádku pro
králíky sami, můžete
si ji koupit.

Další možnost je
jednoduchá ohrádka vlastní
výroby. Tuto používají
na Lipce-Rozmarýnku.
Tvoří ji jednotlivé díly,
které mají dole bodce
umožňující dobře upevnit
stěny do země. Ohrádka
je ve stínu pod stromy –
umístění ohrádky volíme
podle počasí. Stěny jsou
i dostatečně vysoké, aby je
králíci nepřeskočili. Na noc
dávají na Rozmarýnku vždy
králíky zpět do králíkárně,
aby je neohrožoval některý
z predátorů.

PĚSTITELSTVÍ

Jedovaté rostliny nebezpečné pro zvířata

Nejcitlivěji na rostlinné alkaloidy reagují velcí savci.

Je zajímavé, že léčivé a jedovaté rostliny pro lidi nemusí být totožné s těmi pro živočichy. Nejdolnější z chovaných zvířat jsou kozy, ty spásou všechno. Koně a ovce jsou již choulostivější. Například akát je pro kozu lahůdkou, ale pro koně poslední večeří.

Některé rostliny jsou problematické v zelené pastvě, ale po usušení v seně jsou již bez následků. Prudce jedovaté jsou i celé čeledě, např. pryskyřníkovité, krtičníkovité, ale i některé miřkovité či bobovité, a to i v suchém stavu. Určitě bychom neměli sušit na seno vlašovičnick, podražec, třezalku, třemdavu, starček či břečťan. Vyhýme se i kapradinám, jako je hasivka orličí či kaprad' samec, a všem druhům pryskyřníků či přesliček.

Některé pro člověka nebezpečné bobule jsou vítanou potravou ptáků, a příroda si tak automaticky zajistila roznošení semen do větší vzdálenosti než v okolí původní rostliny. Většinou semenáčky najdete pod dráty elektrického vedení nebo větve stromů, kde ptáci často odpočívají.

A pozor, takoví králíci přežijí konzumaci ručiku zlomocného bez újmy, ale jedovaté látky se uloží v jejich mase a jsou pak nebezpečné pro požití. Naopak oblíbený jedlý jarní plevel ptačinec žabinec má semena jedovatá pro koně a ovce, stejně jako ostrožka. Více o rostlinách jedovatých pro koně najdete na: www.equichannel.cz/zelen-pro-kone-a-jejich-lidi-jedovate-rostliny. ●

Dana Křivánková
Foto: Hanka Kolářová

Krtek v zahradě – pomocník, nebo pohroma?

Lidé si často krtka pletou s hryzcem a připisují mu neprávem hryččí řádění.

Pokud na zahradě rostou krtince jak houby po dešti, je to známka toho, že půda je hodně zásobena organickou hmotou, kterou rozkládají žížaly, a těm krték neodolá. Z jeho budovatelského úsilí nejsou příliš nadšení vyžnavači anglického trávníku, leč krték svými chodbami pomáhá provzdušňovat utužené půdy a zvyšuje jejich sorpční schopnost.

Vyhrabanou zem krték vrší přímo nad svou chodbičku. Je to výborná zemina do truhlíků nebo na pokojové rostliny, je pěkně prokypřená, zbavená všech larev, ponrav, červíků a jejich vajíček.

Jestliže se nám trávník propadá pod nohama nebo si všimneme mírně nadzvednuté půdy táhnoucí se zahradou v úzkých pásích, jedná se o dílo hryčů. Na rozdíl od krtka, který je hmyzožravý a přinejhorším svým tunelem podryje kořeny sazenic, ke kterým zalitím půdu zase vrátíme a mohou růst dál, je hryzec zapříšáhly vegetarián. Likviduje nejenom zeleninu či květiny, ale dokáže zdecimovat kořeny i u vzrostlých stromů, kterým pak hrozí vyvrácení. Bez úhony přežijí např. pivoňky, denivky, narcisy nebo česnek, hryzec je nemá rád. ●

Dana Křivánková

Foto: Pixabay

METODIKA

Králík pro rozvoj kompetencí

Připadá vám školní zahrada bez zvířat nějaká pustá? Není divu. Nějaký ten savec je nejen oživením prostoru, ale zároveň dává možnost vychovávat a vzdělávat přímo a tak trochu „mimoděk“.

Přímo ukázkovým zvířetem do zahrady je králík. Děti i dospělí tahle zvířata jednoznačně milují. Jsou roztomilí, v pestré paletě barev. A ty hebké kožičky!

Chov králíků není finančně ani odborně náročný. Stačí jim prostorná dřevěná králíkárna, i když samozřejmě ocení možnost výběhu. Jídelníček je poměrně skromný a jeho základem je kvalitní seno. Při dobré péči se dožívají 8–10 let, a tak se snadno stane, že s králíkem Ferdou se dítě na zahradě setká v první i deváté třídě.

Co přináší chov králíků v zahradě dětem a pedagogům? O Ferdu je třeba denně pečovat, krmit a napájet. Alespoň dvakrát týdně pak vyčistit kotec. Rozvoj pracovních kompetencí je jasný: Pokud chtějí žáci mít králíků více, máme široký prostor pro rozvoj kompetencí k řešení problémů – od zajištění družky pro Ferdu po vyřešení jejího bydlení a ná-

sledného umístění jejich mláďat. Ruku v ruce s tím jde i rozvoj komunikačních dovedností, protože Maruška ze 4.A by chtěla tříslové králíky, ale Patrik ze 7.B meklenburského strakáče. A všichni osmáci by si přáli, aby jejich králík dostal pohár na výstavě. Nutnost vyjednávání, kooperace a odpovědnosti vede k rozvoji sociálních a občanských kompetencí.

Chybí vám kompetence k učení? Nemusí. Vždyť i složení travního porostu na školní zahradě může být pro jeho využití jako píce Ferdovi zásadní. Nechceme ho přeci přiotrávit nějakou rostlinou. Informaci k chovu králíků je nepřeberné množství, a prostor pro rozvoj učení je tak neomezený.

Projekt „Ferda do zahrady“ může s sebou přinést rozvoj vědomostí, dovedností, ale i postojů a hodnot. A tak směle do toho. ●

Lenka Skoupá, Toulcův dvůr Praha

Foto: Lenka Skoupá

METODIKA

Na veverku s mobilem a BioLogem

Veverku, chráněnou ve většině zemí Evropy, můžete pomoci sledovat pro Agenturu ochrany přírody ČR, a přispět tak k vědeckému poznávání přírody.

Projekt *Na veverku s mobilem* běží od dubna 2018. Na stránce <http://veverka.nature.cz> uvidíte ve stále aktualizované mapě zaznamenaná místa pozorování. Zkušenosti s účastí v projektu a rozhovor s Lucií Záhorovou z AOPK ČR o mapování biodiverzity najdete na: <https://jdeteven.cz/detail/cz/na-veverky-s-mobilem>.

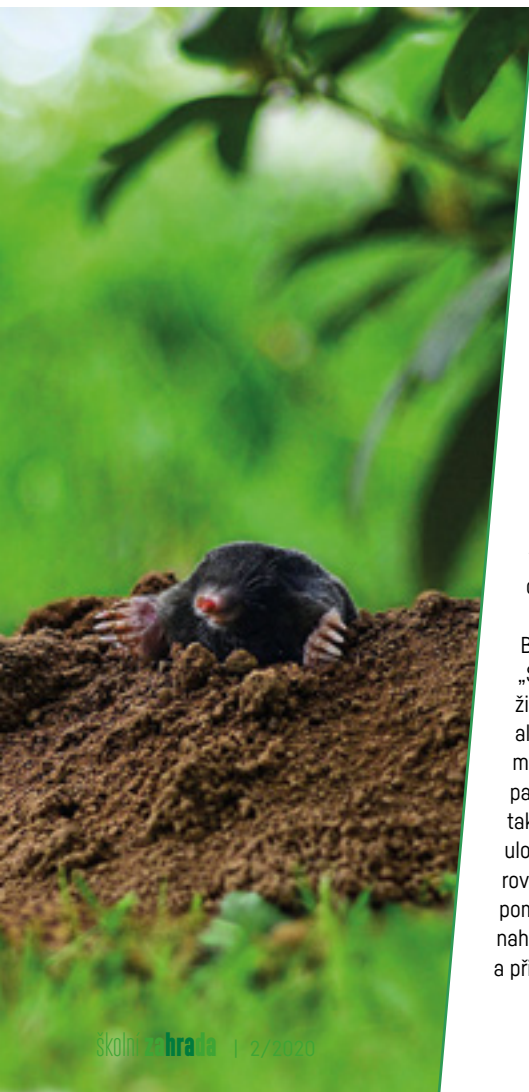
Veverka je nejlepším ambasadorem aplikace BioLog, kterou také vytvořila a spustila AOPK ČR. „Slouží nejen k záznamům pozorování všech druhů živočichů, rostlin a hub na území České republiky, ale také jako atlas pozorovaných druhů. Záznamy je možné do mobilního zařízení ukládat i off-line. V případě pozorování veverky je pak aplikace upravena tak, aby bylo možné informaci o pozorování veverky uložit pomocí několika málo kliků,“ říká Lucie Záhorová. Záznamy z aplikace se shromažďují v databázi, pomáhají mapovat bílá místa biodiverzity, lze do nich nahlížet. Každé zaznamenané pozorování je důležité a přispěje k ochraně přírody.

Opravník obecně oblíbených omylů o veverkách najdete na Ekolistu: <https://ekolist.cz/cz/publicistika/priroda/opravnik-obecne-oblíbených-omylu-o-veverkách>, další informace pak třeba na stránkách záchranné stanice pro veverky Pinky: www.veveratka.cz.

A pokud zrovna žádnou veverku nepotkáte, můžete zkusit pohybovou hru *Skotačení s veverkou*. Je zábavná, a navíc se dovíte něco ze života veverek: <https://jdeteven.cz/games/cz/skotaceni-s-veverkou>. ●

(kv)

Foto: Pixabay

Jak na sucho v zahradě – seminář pro vzdělavatele i pro širokou veřejnost, 4. 9. 2020 Lipka-Kamenná, www.lipka.cz, 13. 9. Veronika Hostětín, www.hostetin.veronica.cz, 19. 9. Cassiopeia České Budějovice, www.ekocentrumcb.cz

Učíme se venku – badatelsky orientovaná výuka, 14. 9. Hájena Semetín, www.liska-evvo.cz

Učíme se venku v zahradě – přínosy, aktivity, pomůcky, inspirace, 21. 9. Kroměříž, www.liska-evvo.cz

Plánování a budování školní zahrady – akreditováno, 21. 9. Lipka-Kamenná, www.lipka.cz

Učení v přírodě – badatelsky orientovaná výuka v zahradě: Ptáci říše pro žáky 1. a 2. st. ZŠ, 24. 9. Liberec, zahrada ZŠ nám. Míru, www.divizna.eu

Hra venku jako základ učení – příroda má hračky pro každého, akreditováno, 14. 10. Lipka-Kamenná, www.lipka.cz

Venkovní výuka – intenzivní třídní workshop, osobní průběžná metodická podpora a praktický jednodenní seminář, akreditováno, 16.-18. 10. Lipka-Jezírko, www.lipka.cz, www.venkovnivyuka.cz

Badatelství – akreditováno, 26. 10. Lipka-Jezírko, www.lipka.cz

Jak na pěstitelské práce mimo sezonu – postupy v souladu s přírodou, akreditováno, 12. 11. Lipka-Kamenná, www.lipka.cz

Živočiškové ve školní zahradě – fungování přirozené biologické ochrany zvýšením biodiverzity, akreditováno, 29. 4. 2021, Lipka-Kamenná, www.lipka.cz

Podrobné návody na aktivity k tématu savci [a další živočiškové] najdete v publikaci **Učíme se v zahradě**, například: Kdo tu běhal (stopování zvířat), Máme rádi zvířata, protože... [na příkladu králíka], Význam srsti pro savce. Pokud tuto základní publikaci od Květy Burešové a kol. ještě nemáte, poříďte na e-shopu na: www.skolni-zahrada.cz.

Brožuru pro zvědavé zahradníky **Safari za domem** vydala o. p. s. České Švýcarsko. Řada živočišných druhů, včetně ohrožených, nachází útočiště v zahradách, ze savců třeba ježek, veverka, plh a plšík, někteří netopýři. Záchrana živočišných druhů neprobíhá pouze v rezervacích, ale i v našem bezprostředním okolí. Dovíte se, co v domácím safari nemá chybět, a co tam naopak být nemá. Zdarma ke stažení na: www.npcs.cz/evvopublikace.

Netopýři jsou významnými lovci obalečů, much, komárů a dalšího nevtaného hmyzu. Pokud je objevíme někde v kůlně, na půdě nebo v dutině stromu, nerušíme je. Poraněného netopýra není vhodné brát do ruky bez rukavic. Mnoho zajímavých informací o netopýrech najdete v knize M. Vlašína a I. Málkové **Ochrana netopýrů** s instruktivními kresbami J. Dungela. Vydala ZO ČSOP Veronika, samotný text lze zdarma stáhnout na: www.veronica.cz/publikace-ke-stazeni?i=41.

Praktická pomůcka do terénu **Klíč k určování stop** zobrazuje stopy nejběžnějších druhů savců naší přírody. Stopy jsou ve skutečné velikosti, včetně důležitých detailů, které usnadňují rozpoznání. Autorem je P. Laštůvka, vydal Rezekvítek 2011. Najdete v e-shopu na: www.skolni-zahrada.cz.

Originální výukovou pomůcku **razítko stop základních druhů zvířat** vytvořila B. Ponížilová. Rezekvítek je nabízí v krabici i s polštářkem na razítkovací barvu, laminovanými tabulemi s nápovědou a podrobným návodem k použití pro různé vzdělávací a herní aktivity: http://www.rezekvitek.cz/?idm=12&id_zbozi=33.

Plakát s fotografiemi trusu velkých i malých, domácích i divokých savců [od krávy po myš] **Lejna, bobky, koblížky** nejspíš pobaví, ale především pomůže zjistit, kdo tu to – třeba i v noci – vlastně byl... Autorkou plakátu je L. Válová, vydaly Chaloupky, k mání je na: www.chaloupky.cz/lejna-bobky-koblizky.

Publikace **Rok v přírodě s mrnaty** od M. Rajnoškové a M. Kříže nabízí návody na pozorování, pokusy a hry s veverčí tematikou. Tak třeba pokus Ohryz od veverky: Když zjistíte, kde veverky hodují, hledejte na místě zbytky jejich potravy a prozkoumejte, jak vypadá šiška ohryzaná veverkou, jak skořápka oříšků. Srovnejte pak šišku s okusem od myši či strakapouda [obrázky najdete v literatuře, která se věnuje pobytovým znamením]. V publikaci jsou i návody na aktivity se stopováním zvířat – pozorování, pohybová hra, pokus s odléváním stop, tvoření příběhů. Najdete v e-shopu na: www.lipka.cz.

DALŠÍ ZDROJE

Francouzský filmový dokument **Tajuplný život zahrady** vás chytne. Zahrada je domovem množství zvířat a dějištěm malých dramát, která se odehrávají v rámci umělého ekosystému řízeného zahradníkem – spíše než tvorbou by se to ale dalo nazvat směřováním. Výsledkem je křehká rovnováha, neustálé balancování mezi ideálem a přírodními zákonitostmi. V takové zahradě nacházíme větší rozmanitost života než v okolní zemědělské krajině. Film hledejte na YouTube.

Pokud budete chtít osvěžit výuku dějepisu a nejste zapřísalí vegani, můžete zkusit experimentální archeologii a domácí **čínění kůží**. Návody najdete na: <https://boiohagemum.cz/archeologie/experimenty/51>, <https://cea.livinghistory.cz/zivotvm/remesla/kuze>, www.kozeluzstvi.cz.

Našli jste divoké zvíře, které potřebuje lidskou pomoc? Pokud si opravdu nevíte rady, volejte centrální dispečink **Národní síť záchranných stanic**, tel. 774 155 155. Mapu záchranných stanic pro volně žijící živočichy najdete na: www.zvirevnouzi.cz

školní zahrada

ŠKOLNÍ ZAHRADA | 3/2020
ČASOPIS PRO ZAHRADNÍ PEDAGOGIKU

www.skolni-zahrada.cz

Jako přílohu časopisu Bedrník vydávají Chaloupky, o. p. s., ve spolupráci s partnery: Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání, Přírodní zahrada, o. s., Pavučina, z. s., a Nadace Proměny Karla Komárka.
Redakční rada: Martin Kříž, Dana Krivánková, Iveta Machátová
Šéfredaktorka: Hana Kolářová | **Kresby:** Klára Křížová
Korektury: Kateřina Straková | **Grafická úprava:** Petr Kutáček
Tisk: Apis Press, s.r.o. | **Elektronická verze:** www.skolni-zahrada.cz.
FB: www.facebook.com/groups/skolni.zahrada

Tento projekt je spolufinancován Státním fondem životního prostředí ČR na základě rozhodnutí ministra životního prostředí. www.mzp.cz, www.sfpz.cz

Pavučina
St. vzdělávací centrum pro děti

CHALOUPKY

lipka

PŘÍRODNÍ ZAHRADA
sagroup spol. s r.o.

živica
základní škola a mateřská

nadace proměny
Karla Komárka

Ministerstvo životního prostředí

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY